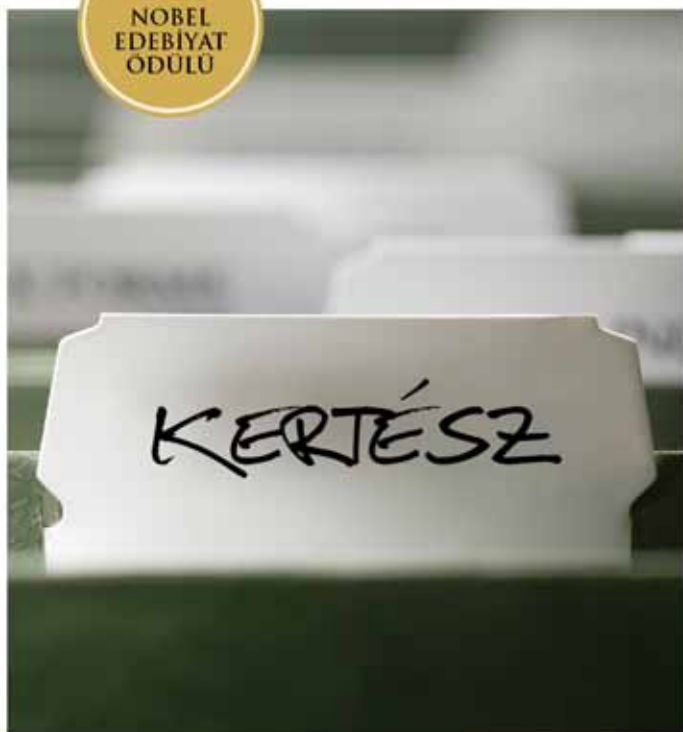

İMRE KERTÉSZ

DOSYA K.

SÖYLEŞİ

Çeviri: GÜN BENDERLİ

IMRE KERTÉSZ
DOSYA K.

Can Yayınları 1916

K. dosszié, Imre Kertész

© 2006, Imre Kertész

© 2006, Rowohlt Verlag GmbH, Reinbek bei Hamburg

© 2010, Can Sanat Yayınları Ltd. Şti.

Bu eserin Türkçe yayın hakları Onk Ajans Ltd. Şti. aracılığıyla alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Ekim 2010

Bu kitabın 1. baskısı 1000 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Ayça Sabuncuoğlu

Kapak tasarımı: Ayşe Çelem Design

Kapak resmi: © iStockphoto.com

Kapak baskı: Azra Matbaası

İç baskı ve cilt: Ekosan Matbaası

ISBN 978-975-07-1229-6

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.

Hayriye Caddesi No. 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

www.canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

İMRE KERTÉSZ

DOSYA K.

ROMAN

2002 NOBEL EDEBİYAT ÖDÜLÜ

Macarca aslından çeviren

Gün Benderli

Imre Kertész'in Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Kadersizlik, 1999

Doğmayacak Çocuk İçin Dua, 2001

Fiyasko, 2004

Polisiye Bir Öykü, 2006

Tasfiye, 2006

IMRE KERTÉSZ, 1929 yılında Budapeşte'de doğdu. İlk gençliğinde Nazilerin Auschwitz ve Buchenwald toplama kamplarında kaldıktan sonra özgürlüğüne kavuştu. Kertész, 1953'te serbest yazar olarak çalışmaya başladı. *Kadersizlik*'i Macaristan Devlet Yayınları kitabı basmayı reddetti ve roman 1975'te küçük bir yayınevi tarafından az sayıda basıldığında eleştirmenlerin dikkatinden uzak tutuldu. Kertész yazarlığının yanı sıra Freud, Nietzsche, Canetti, Hofmannsthal ve Wittgenstein'ı kendi diline kazandı. Toplu eserleri için 1995'te Brandenburg Ödülü'nü, çevirileri için 1996'da Darmstadt Akademisi tarafından verilen Gundolf Ödülü'nü, 2002 yılında da Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazandı. 2004 yılında Goethe Madalyası'yla onurlandırılan, 2005'te ise Berlin Özgür Üniversite tarafından fahri doktor unvanına değer görülen Kertész, Budapeşte'de serbest yazar ve çevirmen olarak yaşamını sürdürüyor.

GÜN BENDERLİ (TOGAY), 1930 yılında İstanbul'da doğdu. Paris'te aldığı hukuk öğrenimini yarıda bırakarak Macaristan'a gitti. İlk olarak Imre Madách'ın hemen de tüm dünya dillerine çevrilmiş *İnsanın Trajedisi* adlı manzum eserini Türkçe'ye çevirdi. Macaristan'da yayımlanan ilk kapsamlı Macarca-Türkçe sözlüğü hazırlayan dört kişilik ekipte yer aldı. Aynı ekiple yapılan Türkçe-Macarca sözlük ise 2010 yılı başında tamamlandı, basılmayı bekliyor. *Su Başında Durmuşuz* adlı anı kitabı 2003 yılında yayımlandı. Diğer çevirileri: György Dragomán, *Beyaz Şah*; En Güzel Macar Masalları; Krisztián Grecsó, *Hoş geldin!*

Benimle “derinlemesine söyleşi” yapmak isteyen dostum ve editörüm Zoltán Hafner’le 2003-2004 yılları arasındaki konuşmalarımız neredeyse bir düzine ses bandını doldurmuştu. Çözömlenen ve düzenlenen malzemeyi içeren dosya İsviçre’nin küçük şehri Gstaad’da bir oteldeyken elime geçti. Daha ilk cümleleri okuduktan sonra kalın dosyayı bir kenara koydum ve içgüdüsel diyebileceğim bir hareketle bilgisayarımı açtım... İçimden gelen bir dürtüyle değil de bir dış etkenle yazdığım bir tür özyaşamöyküsü diyebileceğim bu kitap, bu şekilde yazdığım tek kitap, işte böyle doğdu. Eğer Nietzsche’nin, roman türünün Platon’un *Diyaloglar*’ından kaynaklandığı yollu tezini kabul edersek, şimdi okurun elindeki kitap gerçek bir romandır.

I.K.

Fiyasko'da şöyle yazıyorsun: “On dört buçuk yaşında, inanılmaz derecede aptalca koşulların bir araya gelmesi nedeniyle yaklaşık yarım saat boyunca, üzerime doğrultulmuş, ateşe hazır bir hafif makineli tüfeğin namlusuyla göz göze durdum.” Sanırım bu olay jandarma kıışlasının avlusunda başından geçmişti. *Kadersizlik*'te neden bu konuya yer vermedin?

Roman açısından bakıldığında bir anekdot unsuruydu, onun için romanda yeri yoktu.

Ama yaşamın açısından bakıldığında belirleyici bir unsur olabilirdi...

Yani hiç sözünü etmek istemediğim şeyleri şimdi anlatmak zorunda mıyım?

Madem öyleydi, o halde neden yazdın?

Belki tam da sözünü etmek zorunda kalmamak için.

O kadar mı zoruna gidiyor?

Biliyor musun, bu biraz Spielberg serisindeki, ölüm-

den kurtulmuş yaşlılarla yapılan söyleşilere benziyor.¹ Bizi bir ahıra tıktılar... Bizi bir avluya doldurdular... Bizi Budakalász'taki tuğla fabrikasına götürdüler vb. türünden cümlelerden nefret ediyorum.

Neden? Öyle yapmadılar mı?

Romanda, evet! Ama roman bir kurgudur...

Ama senin romanının temeli, bildiğim kadarıyla, gerçek! Peki, jandarma kışlasındaki o daracık avluya nasıl girdin?

Aynen *Kadersizlik*'te yazdığım gibi. Gece yarısı –arkamda oturanın kıvırdığı dizlerine sırtımı dayamış, derin derin uyurken, önümde oturan da benim dizlerime dayanmıştı– bağırsıp çağrışmalar ve canavar düdüklerinin sesiyle uyandım. Bir dakika sonra kendimi avluda buldum. Ay ışığı aydınlatmıştı her tarafı, gökyüzünde bombardıman uçakları birbirini izliyordu. Avlunun alçak duvarlarına tünemiş sarhoş jandarmalar, avluya doldurulmuş insan yığınınına –yani bize–, mitralyözlerini doğrultmuşlardı. Bunları anlatmak tamamen lüzumsuz şimdi, *Fiyasko* isimli romanımda hepsini çok daha iyi anlatıyorum.

Evet, ama o romanında oğlanın hiçbir şeyden haberi yok sanki; oraya nasıl, neden geldiğinin bile farkında değil.

Aslında öyleydi de zaten.

Peki, bu sahnenin –diyelim– tarihsel perde arkası hiç mi ilgilendirmedi seni?

1. Yönetmen Steven Spielberg'in kurduğu Shoah Vakfı bünyesinde, Yahudi soykırımından kurtulanlarla bir dizi söyleşi yapıldı. (Y.N.)

İlgilendirmez olur mu? Ama sen de biliyorsun, o kadar basit değildi koşulları...

Yani kurguyu değil, gerçeği...

Ben ikisinin arasında o kadar keskin bir ayırım yapmıyorum. Ama boş ver şimdi bunu. Bir kere Kádár rejiminde belgelere ulaşabilmek son derece zordu. Özellikle de *Kadersizlik* romanımı yazdığım altmışlı yıllarda. Sanki Nazi geçmişiyle dayanışma içindeymişler gibi bütün belgeler saklanmıştı. Kıyıda köşede kalmış, eksiklerle dolu belgeleri bulabilmek için bile günlerce kütüphanelerin tozlu raflarını karıştırmak gerekiyordu. Zamanın yayınevleri geçmişi bir perde arkasına gizlemişti. Uzun araştırmalardan sonra nihayet, benim yakalanmamın perde arkasında, 1944 yılı Haziran sonu için planlanan jandarma darbesi olduğunu çıkarabildim. Aslında bu darbenin amacı, Budapeşte'deki Yahudilerin de Almanya'ya sürülmelerinin başlamasıymış. Biliyoruz ki, Horthy savaşın gidişatını görmüş, müttefik devletlerin Avrupa'da Yahudi soykırımına destek veren herkesten hesap sorulacağını açıklayan bildirgesini ciddiye almış ve kısıtlı yetkisini kullanarak Budapeşte'den Yahudilerin götürülmesini yasaklamıştı. Jandarma işte bu yasağı kaldırmak istiyormuş. İlk adım olarak, bir şafak vakti Budapeşte'yi kuşatıp şehrin idari yönetim sınırlarını denetim altına almışlar. Herkes bilir, o zamanlar jandarmanın yetki çevresi Budapeşte'yi kapsamıyordu. Jandarma taşrada yetkiliydi, Budapeşte'de yetkili olanlar "mavi polis" denen kuvvetlerdi. Nasıl olmuşsa polisleri de kullanmayı başarmışlar ve o gün polisler, Budapeşte sınırını geçen sarı yıldızlı herkesi –özel izni olsun olmasın– tutuklamış. Ben de, 17 arkadaşımınla birlikte, böyle yakalandım, hepimiz on dört on beş yaşlarındaydık, şehir sınırlarının dışında

kalan Csepel’de, Shell petrol rafinerisinde çalışıyorduk.

Bildiğim kadarıyla bu jandarma darbesi sonuçta başarısız kalmıştı.

Evet, “pek muhterem Kral Naibi Horthy” nezdinde jandarmaları denetlemekle yükümlü tümgeneral Gábor Faragho, hazırlanmakta olan darbeden vaktinde haberdar olarak askerî birlikleri harekete geçirmiş ve jandarmaları darbeden vazgeçmeye ikna edebilmiş.

Ama seni yakalamışlardı artık... Bu da *Kadersizlik*’te yazdığın gibi mi oldu?

Aynen.

Gerçeği yazmışsın işte. Kurgu sözcüğünde neden bu kadar ısrarcısın?

Bak, bu benim için temel sorun. Aradan onlarca yıl geçtikten sonra romanı yazmaya karar verdiğimde, kendi açımdan roman ile özyaşamöyküsü, yani “anılar” arasındaki farkı açıkça belirlemem gerekiyordu. En azından, o zamana kadar –altmışlı yıllar– bütün bir kütüphane dolduracak kadar çoğalan... bilmem nasıl desem... bir tane daha eklemem için...

Holokost edebiyatına. Bunu demek istemedin mi?

Evet, bugün böyle diyorlar. O sıralar, altmışlı yıllarda, “Holokost” sözcüğü henüz bilinmiyordu. Sonraları kullanılmaya başlandı – hemen söyleyeyim, yanlış olarak. Birden aklıma geldi şimdi: “Toplama kampı edebiyatı” deniyordu o zamanlar.

Bu daha mı doğru?

Şimdi başlamayalım bunu irdelemeye!

Tamam. Ama sonra geri döneriz bu konuya. Şimdi beni de kurgu ile özyaşamöyküsü arasındaki fark daha çok ilgilendiriyor; biliyorsun, gerek okurlar gerekse eleştirmenler *Kadersizlik* için “özyaşamöyküsel roman” diyorlar.

Yanlış yapıyorlar. Böyle bir edebiyat türü mevcut değildir. Ya özyaşamöyküsü ya roman! Eğer özyaşamöyküsü ise, o zaman geçmişini hatırlarsın, anılarına elinden geldiğince bağlı ve sadık kalmaya çalışırsın, olanları gerçekten olduğu gibi yazmaya son derece önem verirsın; olgulara, olaylara hiçbir şey katmamak denir buna. İyi bir özyaşamöyküsü bir belgesel gibidir, yaşanmış dönemin “güvenilebilecek” bir anlatımıdır. Oysa romanda önemli olan gerçek olaylar değil, bunlara ilave edilenlerdir.

Ama bildiğim kadarıyla romanının temeli –senin de konuşmalarında defalarca doğruladığın gibi– gerçekler, anlatılanların hepsi belgelere dayanıyor.

Bu, kurguyla çelişmez ki! Tam tersine. *Fiyasko* adlı romanımda, geçmişini yeniden canlandırabilmek, toplama kamplarının atmosferine girebilmek için neler yaptığımı anlatıyorum...

Saatinin kayışını kokluyormuşsun...

Evet, çünkü yeni sepilenmiş derinin kokusu Auschwitz’te barakalar arasındaki kokuyu hatırlatıyordu. Bu türden gerçek kırıntıları elbette kurgu için de son derece önem-

lidir. Ama asıl önemli fark şudur: Özyaşamöyküsü bir şeyi anımsar, kurgu ise bir dünya yaratır.

Bence bir şeyleri hatırlamak da dünyanın bir kısmını yeniden yaratmaktır.

Ama dünyanın bu bir kısmını aşmadan. Oysa kurguda yapılan budur. Kurgu dünyası başlı başına bağımsız bir dünyadır, yazarın beyninde doğar ve sanatın, edebiyatın kurallarını izler. İşte bu büyük farktır eserin biçimine, diline ve eylemine yansıyan. Kurgunun her bir ayrıntısını yazar yaratır, her bir unsur...

Herhalde Auschwitz'i ben icat ettim demek istemiyorsun?

Belirli bir anlamda tam da böyle işte! Romanda Auschwitz'i benim icat etmem ve yaratmam gerekiyordu. Romanın dışındaki tarihsel olaylara dayanamazdım. Her şeyin hermetik bir biçimde, dilin ve yazının sihriyle oluşması gerekiyordu. Kitaba bu açıdan bakmayı dene: Daha ilk cümleleri okurken acayip, kendi başına buyruk bir dünyaya girdiğini hissedeceksin, her şeyin, daha doğrusu ne olursa olsun herhangi bir şeyin olabileceği bir dünyaya. Olaylar geliştikçe okurda kaybolmuşluk hissi artacak, giderek bastığı toprağın ayaklarının altında kaydığını duyumsayacak...

Evet, György Spiró “*Non habent fata*”¹ başlıklı ünlü yazısında bunu çok iyi anlatır. Zaten *Kadersizlik* hakkında yapılan ilk gerçekten ciddi inceleme de buydu. Ama dur, çok dağıldık, söz konusu kışla avlusundan çok uzaklara gittik. Jandarmalarda kalmıştık...

1. (Lat.) Kader Yoktur. (Y.N.)

Jandarmalar bizim, atların ahırlarından mum yakarak İngiliz uçaklarına işaret verdiğimizi gördüklerini söylediler.

Şaka yapıyorsun...

Yok, hayır! Gerçekten öyle dediler. Önce ben de şaka yapıyorlar sandım, ama baktım şaka değil. Civara tek bir bomba düşerse hepimizi geberteceklerini söylediler ve bu bombanın düşmesini ne kadar istedikleri hallerinden belliydi. Öldürme hırsı kabarmıştı içlerinde, çoğu fitil gibi sarhoştı, kan kokusu almış çakallar gibiydiler. Aslında müthiş bir sahneydi, ama uymuyordu işte *Kadersizlik*'e. Buna bayağı üzülmüştüm. Görüyor musun, kurgunun kuralları böyle acımasızdır. Ama sonraları bu sahneyi *Fiyasko*'ya koydum.

Nasıl bu kadar... bu kadar...

Sinik mi diyeceksin?

Söylemek istemedim...

Söyle, kırılmam. Yaşamımı romanlarımın hammadde-si kabul ediyor, böyle düşünüyorum, bu da beni tüm komplekslerden kurtarıyor.

Peki, sorayım öyleyse: O gece, şimdi yapabildiğin gibi olaya böyle uzaktan bakamazken... sinizm yerine ironi diyeceğim... evet, şimdiki ironin yokken ne hissettin? Ölümle yüz yüze kalmıştın, korkmadın mı?

Mutlaka korkmuşumdur. Bugün artık hatırlamıyorum. Fakat başka tür bir duygu, bir şeyin bilincine varmak be-

nim için çok daha önemli oldu; bu duyguyu yıllar sonra *Fiyasko*'da ifade edebildim: “Benim evrenimin basit gizini anladım: Herhangi bir yerde herhangi bir zaman öldürülebilirim.”

Korkunç bu...

Hem öyle hem değil. Biliyor musun, on dört yaşındaki bir çocuğun, hele arkadaşlarıyla, aynı kaderi paylaşan yaşlılarıyla birlikteyse, yaşama sevincini elinden almak o kadar kolay değil. Bir tür... masum saflığı oluyor, bu onu tam umutsuzluğa düşmekten, sonunun geldiği hissine kapılmaktan koruyor. Yetişkin bir insan bu bakımdan çok daha kırılığandır.

Bu gözlemin kendi deneyimlerine mi dayalı, yoksa daha sonraları duyduklarına, okuduklarına mı?

Kendi deneyimlerime de, sonradan okuduklarıma da. Açık konuşalım: Benzer konuda yazılan yığınla kitap arasından ancak pek azı, Nazi ölüm kamplarında yaşanan benzersiz deneyimleri hakikaten yansıtabiliyor. Bu nadir yazarlar arasında bu konuda en fazla bilgi veren, belki de Jean Améry'nin denemeleridir. Onun olağanüstü yerinde bir sözcüğü var: *Weltvertrauen* – şöyle çevirebilirim: dünyaya duyulan güven. İşte Jean Améry bu güven olmadan yaşamının ne kadar zor olduğunu yazar. Bu güvenini bir kere kaybedersen, artık insanlar arasında ebedi yalnızlığa mahkûm olursun. Böyle biri, başka bir kişinin şahsında bir daha asla bir insan değil, daima bir düşman görür.¹ İşte Améry'de bu güven, Belçika'da zin-

1. Kitabın orijinalindeki ifadeyle *Mitmensch* ve *Gegenmensch*. (Ç.N.)

dan haline getirilen bir kalede, Gestapo'nun işkenceleri sırasında yok olmuş. Auschwitz ölüm kampından sağ çıkabildi, ama yıllar sonra hükmü kendi elleriyle infaz etti: Canına kıydı.

Bu güzel –dehşetli güzel– yazıların Macarcasının ancak son zamanlarda Múlt és Jövő Yayınevi tarafından düşük bir tirajla yayımlanmış olması ne kadar ilginç değil mi? Hem de Améry'nin yazılarından ufak bir seçki olarak! Ama biz şimdi dönelim senin “dünyaya duyduğun güvene”.

Evet, sanırım bu güven tükendiği zaman bile... pırıl pırıl parlamasa da vardı bende. “Yetişkinler dünyası beni buradan kurtarmaya ve sağ salim eve dönmemi sağlamaya mecburdur,” diyordum kendi kendime. Bugün biraz gülünç geliyor, ama gerçekten böyle hissediyordum. Kurtulmamı bu çocuksu güvenime borçlu olduğuma eminim.

Oysa arada sayısız çocuk...

... öldü. Evet, istisna olmak kolay değil.

Otobüsten seninle birlikte indirilen ve sonra Auschwitz'e götürülen 17 çocuktan sağ kalan oldu mu?

Hayır. Hepsi ölmüş.

Emin misin? Araştırdın mı?

Savaşın sonra annem bir ilan vermişti. Cevap veren olmadı. 1944 yazında ben kaybolduğum zaman da böyle bir ilan vermiş, Csepel bölgesi sınırında kaybolan çocukların ailelerini aramış.

Almanların işgali altındaki Macaristan'da bu türden ilanlar yayımlanabiliyor muydu?

Demek ki yayımlanabiliyordu. Annem bundan daha fazla cesaret isteyen işlere de girişmiş o zaman. Kalkmış Harbiye Bakanlığı'na gitmiş –o sıralarda Harbiye Bakanlığı deniyordu yanılmıyorsam–, hem de olduğu gibi, göğsünde sarı yıldızla.

Çok cesur kadınmiş doğrusu.

Cesurdu da elbet, ama aslında etrafında olup bitenlerden hiç mi hiç haberi yoktu. Onun “dünyaya duyduğu güven” sonuna kadar hiç sarsılmadı. Güzel kadındı annem, şık giyinir ve hiçbir engel tanımazdı. Sarı yıldızıyla talimata uygun olarak “tramvayın en arkadaki sahanlığına” bindiği zaman, erkekler yerlerinden fırlayıp ona içerde yer verirdiler. O zaman çok ünlü bir artist olan Anna Tökes'e benzediği için pek övünürdü. Sokakta kendisinden imza istedikleri bile olurmuş bazen. Annem olup biteni kesinlikle kabul etmemekte, tehlikenin büyüklüğünü anlamamakta ısrarlıydı. Aklım almıyor doğrusu, nasıl olmuş da yüksek rütbeli bir subayın –yüzbaşı ya da binbaşı– bürosuna girebilmiş! Binbaşı ona “Ama hanımefendi, hiç olmazsa şu sarı yıldızı çıkarsaydınız bari giysinizden...” demiş. Senin anlayacağın, annem oğlunu derhal kendisine vermelerini ya da nereye götürdüklerini, ne yaptıklarını derhal söylemelerini istemiş. Binbaşı hemen durumla ilgilenmiş ve anneme, oğlunun, yanındaki diğer arkadaşlarıyla birlikte Transilvanya'ya, Orman İşletmeleri'nde “ağaç kesme” çalışmalarına gönderildiğini söylemiş; gerçi orada, o zaman verilen bu bilgi annemi pek rahatlatmamış, ama geçici de olsa inanmış buna, inanmak istemiş çünkü. O sıralarda

insanlar makul bir dünya sistemi hayallerine umutsuzca sarılıyorlardı.

İnanılır gibi değil! Ama kitaplarını okuduğumdan beri kafamı kurcalayan bir soruyu getirdi gene aklıma. Macar Yahudileri gerçekten olaylardan bu kadar mı habersizdiler? Kendilerini neyin beklediğini bu kadar mı düşünemiyorlardı?

Ben sadece Budapeşte’de, kendi dar aile çevremde ve tanıdıklar arasında edindiğim deneyimlerden söz edebilirim. Burada kimsenin hiçbir şeyden haberi yoktu. Auschwitz’in adını bile duymamıştım. Her Yahudi ailesi, Yahudilerin “radyolarını teslim etmeleri” emri çıkıncaya kadar gizli gizli BBC’yi dinler ve radyodan iyimserliklerine gölge düşürecek bir haber duyduklarında, boş ver anlamında ellerini sallayıp, “Ne olacak, İngiliz propagandası işte!” derlerdi.

Bunun sebebi ne olabilir?

Sayırsız nedeni var, hem tarihsel hem psikolojik. Don ordusunun¹ tümüyle yok olmasından sonra –o savaş sırasında iş kamplarına gönderilen birçok Yahudi de ölmüştü, savaş meydanına döşenmiş mayınları bulmak için kullanmışlar onları– Macaristan’da savaşın baskısı biraz hafifler gibi olmuştu. Bu anlık rahatlama 1943 yılında Macar Yahudilerini körleştirdi, kendilerinin ayrıcalıklı bir durumda olduklarını sandılar. Başbakan Miklós Kállay’nin “denge politikası” haberi ağızdan ağza yayılmaya başladı, gizlice “müttefiklerle anlaşacağından” söz ediliyordu. 19 Mart 1944’te Almanlar, Macaristan’ı iş-

1. İkinci Dünya Savaşı’nda Stalingrad çarpışmasına katılan Macar ordusu. (Ç.N.)

gal etti ve Birkenau'da krematoryumu büyötmeye, Macaristan'dan yapılması planlanan nakliyat için yeni demiryolu rayları döşemeye başladılar. İşte tam o sırada Eichmann adlı yüksek rütbeli bir SS subayı Macaristan'a geliyor. Yahudi Konseyi önemli miktarda para veriyor ona. Fakat Konsey aynı zamanda "Vrba Raporu"nu da öğreniyor. Rudolf Vrba, uzun ve çok esaslı hazırlıklardan sonra Auschwitz toplama kampından kaçmayı başarabilmiş bir Slovakyalı. Bu ölüm fabrikasında olanları başından sonuna kadar ayrıntılarıyla anlatan bir rapor yazıyor. Bu raporda Macaristan'dan getirilecek Yahudi kabilelerinin karşılanması hazırlıklarına da geniş yer verilmiş ve bundan, bu kabilelerin akıbetinin ne olacağı, hazırlıkların ne için yapıldığı hemen anlaşılıyor. Macaristan Yahudi Konseyi bu raporu tartıştıktan sonra, içeriğini Macaristan'daki yüz binlerce Yahudi'den saklamaya karar veriyor. Ama o sırada zaten jandarma, anında kurulan gettolara Yahudileri toplamaya başlamış bile.

Peki, Yahudi Konseyi'nin bu kararı vermesi nasıl açıklanabilir?

Bana sorarsan hiçbir şekilde! Soruna ancak son derece paradoksal bir yanıt verebilirim: Herhalde Yahudiler arasında panik çıkmasını önlemek istediler.

Çok acı bir paradoks... En üzücü tarafı da, yazık ki isabetli olması. Demek ki sen de bilmiyordun seni götüren trenin nereye gittiğini.

Kimse bilmiyordu. Hayvan vagonunda altmış kişiydik, Auschwitz adını hiçbirimiz duymamıştık daha.

Kadersizlik'teki o sahne, hani Köves telle kapalı pencere ara-

lığından bakar da, terk edilmiş bir istasyon görür, sabahın alacakaranlığında istasyon binasında Auschwitz adını okur; bu, kurgu mu, gerçek mi?

Gerçeđin ta kendisi, ama kurgu yapısına çok uygun düştü.

Demek bu sahnede anekdot unsuru kullanma endişesine kapılmadın...

Hayır, çünkü daha iyisini arasam da bulamazdım. Kaldı ki böyle bir şeyi uydurmaya asla cesaret edemedim.

Gördün mü işte...

Neyi gördüm mü?

Sonunda gerçeğe bağlısın, gerçeği yazıyorsun. Hem de yaşamış gerçeği. Örneğin futbol sahası. *Gályanapló*'da (Kadırga Günlüğü) Auschwitz'teki...

Birkenau'daki...

Peki, Birkenau'daki futbol sahası; romanında bundan bahsetmeye cesaret edememişsin işte! Ta ki Borowski'de rastlayıncaya kadar...

“Böyle Buyurun Gaz'a Bayanlar Baylar” başlıklı öyküsünde. Tadeusz Borowski, ölüm kamplarında insanın var olması hakkında esaslı bir yenilik keşfeden ve bunu söyleyebilen, tek elin parmaklarıyla sayılacak kadar ender yazarlardan biridir. Beş altı tane uzun öykü yazdı, öylesine berrak bir üslupla ve öylesine mükemmel, klasik bir şekilde ki, bana Prosper Merimée'nin öykülerini hatır-

latıyor. Sonra o da intihar etti. Ama söyle bakayım bana şimdi, yazdıklarım da hakikaten olmuş somut bir ayrıntı, senin ifadenle bir gerçek bulduğun zaman, neden her defasında böyle zafer kazanmış gibi oluyorsun?

Çünkü, kurgu teorinle gerçeği örtüyorsun. Kendini kendi öykünden dışlıyorsun.

Asla! Sadece, benim yerim öyküde değil, masa başında (gerçi o zamanlar böyle bir mobilyam yoktu). İzin ver de beni destekleyecek birkaç ünlü örnek sıralayayım. Örneğin *Savaş ve Barış*, Napoléon ve Rusya seferi olmasaydı da iyi bir kitap olurdu.

Dur, bunu düşünmem gerek... Sanırım, evet.

Ama Napoléon'un gerçekten var olması, Rusya seferinin yapılması ve üstelik bunların olağanüstü bir özenle, tarihsel olgular da göz önünde tutularak yazılmış olması kitabı daha güzel kılıyor, değil mi?

Doğru.

Stendhal'ın *Parma Manastırı*'ndaki genç kahramanı Fabrizio del Dongo'nun kararsız ve şaşkın bir halde kırılarda bayırlarda dolaşırken, durmadan toplarla, süvari birlikleriyle karşılaşması, anlaşılmaz bağrışmalar, emirler duyması başlı başına ilginç bir kurgu, değil mi?

Evet.

Peki, onun tam da Waterloo muharebe meydanından geçtiğini öğrenirsek, o zaman daha da ilginç olur, değil mi?

*Imre Kertész'in kitapları
otobiyografik izler taşımakla
birlikte, yoğun bir imgelem
gücüyle beslenmiştir.*

© Işıkla Okulur

“O yıllar, delik bir keseden düşen metelikler gibi hayatımdan çıkıp gitti, şimdi onları toplamaya boşuna uğraşıyorum.”

2002 Nobel Edebiyat Ödülü sahibi Imre Kertész'in, dostu ve editörü Zoltán Hafner'le 2003-2004 yılları arasında yaptığı konuşmalardan oluşan *Dosya K.*, yazarın otobiyografisi niteliğinde. Çocukluğu ve gençliğiyle ilgili anekdotlar, Yahudi kimliği yüzünden çektiği acılar, toplama kampı deneyimleri, yazarlığa olan yaklaşımı, kendi kitaplarından alıntılar ve başka yazarlara göndermeler, kapsamlı bir derleme halinde bir araya geliyor. Savaş sonrası Avrupa edebiyatının en önemli yazarlarından biri olan Kertész'in, “içimden gelen dürtüyle değil de bir dış etkenle yazdığım bir tür özyaşamöyküsü” olarak tanımladığı *Dosya K.*, yazarın bu şekilde yazdığı tek kitap olma özelliğiyle de ön plana çıkıyor. Soru-cevap tarzında olmaktan çok, iki dost arasındaki bir sohbet havasında ilerleyen *Dosya K.*, keyifle, merakla ve ibretle okunuyor.

ISBN 978-975-07-1229-6

9 789750 712296